

МЕТОДОЛОГІЯ. ІСТОРІОГРАФІЯ. ДЖЕРЕЛОЗНАВСТВО

Н.П.Клименко*

ІВАН КРИП'ЯКЕВИЧ ЯК ОСОБИСТІСТЬ І НАУКОВЕЦЬ (ЗА НОВИМИ ДЖЕРЕЛАМИ)

На основі нових архівних і приватних джерел розглядається формування особистості І.П.Крип'якевича, становлення його як людини та науковця. Висвітлюється вплив родинного виховання, а також його гімназійного життя та студентського оточення під час навчання у Львівському університеті. Особлива увага приділяється становленню Івана Крип'якевича як історика.

Дослідження передумов та основних чинників формування світоглядних переконань і життєвих цінностей Івана Петровича Крип'якевича є підґрунтям для всебічного розкриття постаті, як людини, науковця та педагога-просвітителя.

Іван Крип'якевич народився 25 червня 1886 р. у Львові в сім'ї священика з Холмищини Петра Франца Крип'якевича, відомого українського греко-католицького теолога і письменника (1857–1914 рр.)¹, доктора богослов'я, автора низки наукових праць. У радянські часи походження Івана Петровича Крип'якевича замовчували, або подавали інформацію, що він народився в «родині вчителя», не згадуючи, що його батько був священиком². Іван Крип'якевич походив із давнього священицького роду і це, безумовно, відобразилось і на його вихованні³. Упродовж життя І.Крип'якевич відзначався релігійністю, яка мала вияв у його моральних чеснотах, як-то милосердя, терпимість, доброта, чуйність, уміння розуміти і співпереживати, діяти на благо інших. «...Ущасливити чоловіка дуже легко, роби отже других щасливими хоч би лише одним слівцем, поглядом... се було з твоєї сторони малою жертвою», – занотовував сімнадцятирічний Іван у своєму щоденнику під датою 29.03.1903. «Народ і церква йти разом повинні. Такою дорогою хочу йти в життю»⁴. Академік Іван Крип'якевич походив із такого роду, де існувало розуміння потреби освіти й науки, і не тільки богослов'я, як необхідної умови розвитку людини. В родині завжди розумілося, що без

---

* Клименко Нінель Павлівна – кандидат історичних наук, доцент кафедри методики суспільно-гуманітарної освіти та виховання Київського університету імені Бориса Грінченка.

¹ Прицак О. Іван Крип'якевич (1886–1967) (У річницю смерті Івана Крип'якевича) // Український історик. – 1968. – №1/4. – С.82.

² Винар Л. In Меморіам: Іван Крип'якевич (1886–1967) // Там само. – 1967. – №1/2. – С.75.

³ Приватний архів Івана Крип'якевича. – П.№336: Генеалогія Крип'якевичів: Конверт із некрологами на смерть І.Крип'якевича: Конверт з гімназійними нотатками І.Крип'якевича.

⁴ Там само. – П.№324: 1. Спогади Ів. Петровича (1902–1911); 2. Аркуші спогадів про університет 1905–1906; 3. 1903–1904: Дневник і varia.

міжкультурного діалогу в освіті і науці бракуватиме підґрунтя й цілі існування людини. Традиція міжкультурного діалогу, в якому одне з перших місць належить теології, передалася Іванові Крип'якевичу. Не випадково він був одночасно і членом Наукового товариства імені Т.Шевченка, і Богословського наукового товариства.

Батько майбутнього академіка, Петро Крип'якевич, вчений-теолог вимушений був покинути свою холмську Батьківщину, коли в ній силою ліквідували унію і запровадили православ'я. Як влучно зазначив Ярослав Дашкевич: «Петро Крип'якевич не зумів до кінця життя позбутися свого холмського коріння – й ностальгію за втраченою рідною стороною передав синові Іванові, який і в науковій тематиці не раз повертався до цих західних окраїн української землі»⁵.

У сім'ї Крип'якевичів прищеплювалася любов до родинних традицій, їх шанування. Не випадково в ній досліджувався родовід, складалося родове дерево. З великою теплою Іван Петрович описує у своїх спогадах подорож до земель, де жили їх предки: «Коли я був у 6 класі, поїхали ми оба з батьком до Полкинь під Ярославом, щоб перевірити традицію про наших предків, що там були священиками. І дійсно, в метриках відкрили ми найстаршого відомого нам Івана Крип'якевича, що умер 1818 р.»⁶.

Петро Франц Крип'якевич був людиною далекоглядною і мудрою, своїх дітей у майбутньому він бачив освіченими. Початкову освіту дітям дали батьки вдома. Пізніше їх навчали місцеві вчителі. Змалку Іван любив читати і писати. У своїх спогадах він зазначає: «Мав жадобу писати до когось, але не було до кого. Тільки постійно дописувались ми до листів батьків до бабусі Крип'якевичевої, що жила в Коломиї»⁷. Сам батько багато працював, захистив докторську дисертацію в 1903 р. у Віденському університеті, писав статті до церковних журналів. Особистим прикладом він прищеплював у дітей працелюбність. Іван Петрович спостерігав як батько їздив у наукові подорожі до Відня, Мюнхена і Риму. Доручені батьком документи переписувалися Іваном Петровичем з великим запалом. Так, від батька малий Іван перейняв зацікавленість до наукової роботи.

Хоча Іван з братом знали українську мову і вважали себе українцями, дома розмовляли по-польськи, оскільки родичі Крип'якевичі походили з Холмщини, та і батько Івана Петровича «...більше дбав про наш релігійний світогляд»⁸. Знайомство з українським словом, побутом відбулося, коли Іван Крип'якевич у дитинстві перебував у подільському селі. «В Гнилицях навчився я руської мови від моїх ровесників, сільських дітей, головно Якова Зайця, сина тамтешнього дякона, штуки читати та писати – від русина учителя дякона Дмитра Пічута»⁹.

⁵ Дашкевич Я. Іван Крип'якевич – історик України // *Крип'якевич І.П.* Історія України / Відп. ред. Ф.П.Шевченко, Б.З.Якимович. – Л., 1990. – С.7.

⁶ Крип'якевич І. Спогади (Автобіографія) // Іван Крип'якевич у родинній традиції, науці, суспільстві: Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність: Зб. наук. праць. – Вип.8. – Л., 2001. – С.87.

⁷ Приватний архів Івана Крип'якевича. – П.№323: Спогади (чотири зошити спогадів І.Крип'якевича).

⁸ Крип'якевич І. Спогади (Автобіографія). – С.86.

⁹ Приватний архів Івана Крип'якевича. – П.№324: 1.Спогади Ів. Петровича (1902–1911); 2.Аркуші спогадів про університет 1905–1906; 3.1903–1904: Дневник і varіa.

Івану Петровичу передався письменницький хист батька, Петра Франца Крип'якевича, котрий пробував свої сили на журналістському полі, що рясніло замітками в «обороні руського обряду й церкви». Ще навчаючись в університеті, Петро Крип'якевич пробував свої сили в белетристиці. На конкурс варшавського «Кур'єра Щоденного» він вислав своє оповідання «Чоботи Михалка», і в грудні 1882 р. одержав першу нагороду – тисячу рублів сріблом. Другу нагороду отримала відома польська письменниця Марія Конопницька, і була тим дуже обурена¹⁰.

Уже в юному віці Іван Петрович цікавився літературою і, граючись із дітьми, складав свої „газети”, найчастіше гумористичного змісту. Поступово в нього формувалися літературні здібності. Пізніше, в 1904 р., він стане дописувачем дитячого журналу «Дзвінок», опублікує низку казок для дітей. Редактор журналу А.Алискевич, який високо оцінював творчість І.Крип'якевича, писав йому: «Ваші казки дуже мені подобаються і все в своїх межах відповідне для дітей, хороше і повчаюче. «Дзвінок» буде друкувати Ваші речі»¹¹.

Дитинство, молодість Івана Петровича пройшли у Львові. Гімназія, в якій він навчався (1896 – 1904 рр.), була з польською мовою викладання. Польські педагоги намагалися довести гімназистові, що він є гіршою, ніж поляки людиною, представником східного дикого світу. У Львівському університеті (на філософському факультеті якого навчався І.П.Крип'якевич у 1904 – 1909 рр.) існувала така ж атмосфера. Яскравим прикладом можуть бути слова Насті Грінченко (доньки Бориса Грінченка), написані в листі від 14 листопада 1903 р. до своїх батьків у Київ: «...Пішла я вписуватися до університету. В канцелярії сидить старий поляк глухий, ще й до того шовініст страшенний, який не хоче розуміти ні єдиного українського слова, а я не хочу говорити ні єдиного польського. От була робота! Насварив на мене так, що я зважила б краще швидше втекти»¹².

Початки національного самоусвідомлення здобув Іван Крип'якевич на уроках греко-католицької релігії у гімназії. Це єдиний предмет, що викладався українською мовою. Вів його батько Івана, Петро Крип'якевич. У своїх спогадах І.Крип'якевич пише: «Мали надобов'язкові години української мови 2 год. Мій батько протягом одного року дав нам нарис історії княжих часів і старого періоду письменства, виклади мусіли записуватися в зошитках і се залишилося мені як тривке знання. З великою симпатією відносились ми до молодого Станіслава Людкевича, який інформував про новітню літературу, заохочував до писемних вправ і хоч учив недовго багато причинився до нашого освідомлення. Найбільший вплив на учнів справив Степан Гасюк, який ходив у вишитій сорочці і цим вже звернув увагу»¹³.

Майбутнє Івана Крип'якевича визначив його глибокий інтерес до історії своєї батьківщини, палке бажання бачити її на гідному місці у світовій історії:

¹⁰ Крип'якевич Р. Михайло Грушевський та Іван Крип'якевич: (За матеріалами неопублікованого листування й мемуарів) // Український історик. – 1991. – №1/2. – С.31–36.

¹¹ Приватний архів Івана Крип'якевича. – П.№310: А) Листування 1904–1914 (чотири зв'язки з листами до І.Крип'якевича. І. Листування: А–В. Алискевич (1904).

¹² Інститут рукопису Національної бібліотеки України ім. В.Вернадського. – Ф.ІІІ. – Спр.36679. – Арк.2.

¹³ Приватний архів Івана Крип'якевича. – П.№323: Спогади (чотири зошити спогадів І.Крип'якевича).

«Хотів бим, щоби наша Русь – Україна стала найвисше за всіх народів, щоби вилетіла ся над іншими власними силами...»¹⁴.

Національне самоусвідомлення та рішення стати істориком України визріло в юнака під час навчання в польській гімназії. Під впливом студентського руху 1901 р. І.Крип'якевич занотовує у своєму щоденнику: «Свіжим духом повіяло доперва при кінці 1901 р., коли то українська молодіж зробила сецесії у Львівському університеті. Тоді і між русинами IV гімназії збудився дух народний; ми почули, що ми не лише gente но і natione Русини. Зачалася від полемік з товаришами поляками. Дальше було в загальнім уживанню, на кінець прийшло яке-таке освідомлення»¹⁵.

Студентська газета «Іскра», яка висвітлювала найгостріші події, завжди була предметом дискусій. Незважаючи на молодість, учень Іван Крип'якевич щоразу висловлював свої думки щодо змісту газети. Так, у своєму щоденнику він зауважував: «Наш двотижневик «Іскра» не подобається. З нетерпінням ждав я там чогось «конкретного», що могло мене піднести – а там лише крики на церкву, уряд»¹⁶. Аналізуючи студентське життя, Іван робить висновок, що воно повністю було присвячене політиці, а наука їм «смердить». Він був твердо переконаний, що зміст газети «Іскра» необхідно змінити, віддавши перевагу науковим розвідкам. «Я б хотів щоб наша суспільність ґрунтувалась на підставах правдивої науки»¹⁷.

Атмосфера в гімназії була неоднозначною. Образом й обуренням викликав у нього вияв шовінізму і зневаги до українського народу та його історії з боку вчителя історії поляка Клеменсовича. Іван Крип'якевич згадував такий випадок: «Оповідючи про Берестечко, звертався до мене: Z jednej strony stanela kultura Zachodu, a z drugiej dzicz Wschodu – a ty, Janie Krypiakiewicz, co na to?» («По одну сторону стала культура Заходу, а по другу – дикий Схід, а ти, Яне Крип'якевичу, що на це?» – *Н.К.*)¹⁸. Учитель намагався довести гімназистові, що він є представником відсталого і неповноцінного народу. Однак були учителі, яких І.Крип'якевич згадує з вдячністю: «Найбільший вплив має на мене проф. Еміль Пецольт, учитель німецької, котрий мене більше як всі інші пхав до вищих сфер, людина глибоко порядна, цілком інша як пересічний чоловік, інтелектуальний, ділає на мене дуже глибоко... йому завдячую, що хочу бути людиною»¹⁹.

Перший крок молодого Івана Крип'якевича до наукової праці, пов'язаний із Науковим товариством імені Шевченка. Коли Іван був учнем VI класу гімназії, один із товаришів, член «українського гуртка, завів його до бібліотеки НТШ. Там Іван Крип'якевич познайомився з бібліотекарем Михайлом Павликом, який дав йому 47-й том «Записок НТШ», в якому була стаття Івана Франка «Козак Плахта». Сам І.Крип'якевич відзначав: «Це наукове видання зробило на мене велике враження (я був тоді в VI кл.) і я рішив стати істориком України»²⁰.

¹⁴ Там само. – П.№324: 1. Спогади Ів. Петровича (1902–1911); 2. Аркуші спогадів про університет 1905–1906; 3. 1903–1904: Дневник і varia.

¹⁵ Там само.

¹⁶ Там само. – П.№323: Спогади (чотири зошити спогадів І.Крип'якевича).

¹⁷ Там само. – П.№324: 1. Спогади Ів. Петровича (1902–1911); 2. Аркуші спогадів про університет 1905–1906; 3. 1903–1904: Дневник і varia.

¹⁸ Крип'якевич І. Спогади (Автобіографія). – С.80–121.

¹⁹ Приватний архів Івана Крип'якевича. – П.№324: 1. Спогади Ів. Петровича (1902–1911).

²⁰ Крип'якевич І. Спогади (Автобіографія). – С.84

Це була знакова подія в житті 16-річного юнака, адже він вперше познайомився з науковим українським виданням. Так, у гімназиста і надалі з'явилася можливість мати послуги бібліотеки. «Від того часу я постійно користувався книгами бібліотеки, і таким способом Павлик зв'язав мене з Наук[овим] Товариством, я за це йому повинен бути вдячний», – згадував пізніше І.Крип'якевич²¹. Звернемо увагу на те, що ці відомості ми знаходимо у неопублікованому «Словнику моїх знайомих», який вів І. Крип'якевич у той час.

Матеріали книжок бібліотеки НТШ були корисними для Івана Крип'якевича і при підготовці до занять у гімназії. Українська історія настільки захоплює юнака, що він прагне познайомити з нею весь клас. Готуючи реферат на перший польський урок «Про вплив українських пісень на Залеського», юнак читає декілька цитат з української, «щоб познайомити поляків з нашими жемчужинами»²².

Палке прагнення бути корисним своєму народові остаточно визначає мету життя І.Крип'якевича: «Хоч я вихований на-пів по польські і в польській школі, хочу служити всіми силами Україні...Юнак мріяв працювати в найавторитетнішій науковій організації Львова: «Мій головний намір і моя ціль на будучність: стати правдиво ученим істориком...Вийду зараз в першій році університетських студій до Наукового Товариства Шевченка і там буду працювати скільки стане сил»...»²³.

Міркуючи над своїм майбутнім, Іван вважав, що кожна людина повинна накреслити свою «філософську систему, власний погляд на світ». У своєму щоденнику Крип'якевич записує: «Коли одиниці стануть ліпші, той цілий світ буде ліпший». Він, поки що учень гімназії, хоче бути ліпший, а допоможе йому – наука. Бо – наука «се ціль цілого рода людського, це лише одна дорога що веде до совершеності»²⁴.

Слід зауважити, що Іван Петрович розумів (незважаючи на молодість), щоб стати науковцем необхідно наполегливо працювати над своїм рівнем освіти, певним чином організувати свою роботу. Ці роздуми знайшли відображення в його щоденнику: «Хочу приготуватися до сього завдання, але мені бракує терпеливості, перекидаюся з одного діла до іншого і нічого не роблю. Мушу ся зреформуватися, щоб не забути спису собі мрії і проекти»²⁵.

Юнак дуже критично ставився до своєї самоорганізації, наполегливо працював над своїм освітнім рівнем, намагався весь час удосконалюватися, хоча не завжди це йому вдавалося. «Я маю таку нещасну вдачу, – записує І.Крип'якевич у квітні 1903 р. у своєму щоденнику, – що до всього беруся всередині: не можу себе приневолити до систематичного студіювання чого-небудь з початку». Щоб упорядкувати роботу над собою, він складає план на тиждень, а в суботу звітує перед собою, що прочитано та зроблено. «Пишу щосуботи, що я навчився через тиждень – я поступився маленько»²⁶.

²¹ Приватний архів Івана Крип'якевича. – П.№287: Спогади про особи 1962. Плани видавництва 1941.

²² Там само. – П.№324: 1.Спогади Ів. Петровича (1902–1911); 2.Аркуші спогадів про університет 1905–1906; 3.1903–1904: Дневник і varia.

²³ Там само.

²⁴ Там само.

²⁵ Там само.

²⁶ Там само.

У записках того часу видно як молодий Іван Крип'якевич студіює наукову літературу: «...Мушу з великим терпінням уважно перечитати Грушевського: Економічний стан селян на Подністров'ю Галицьким в пол. XVI в., се буде дуже корисна вправа – треба ся учить як люди думають». Він перечитує «Записки НТШ», насамперед «Матеріали до історії України-Руси» М.С.Грушевського, висловлюючи захоплення ними»²⁷. Іван Крип'якевич наполегливо працює над собою, крім того, намагається залучити до поглибленого вивчення історії своїх товаришів-гімназистів. У своєму щоденнику Іван Крип'якевич записав про це: «Перечитав я вже XXII–XXIII ч. ЗНТШ і переглянув Матеріали до історії України-Руси М.С.Грушевського. У суботу віддам книжки і поведу Церковича перший раз до бібліотеки, може й він займеться живіше наукою»²⁸. Він навіть задумує створити «Науковий кружок учеників VII класу IV гімназії у Львові» і складає статут за зразком НТШ, однак, як занотував пізніше він у своєму щоденнику, «сей проект розвіявся якось – може я до того не вмію взятися, а може часу нема»²⁹.

І.Крип'якевич розуміє, що йому бракує наукового досвіду. Тому він наважується звернутися за методичними порадами до відомого історика Грушевського. Як свідчить щоденник Івана Петровича, він планує написати листа Михайлу Сергійовичу Грушевському, в якому запитати: «...1) як вчитися історії, 2) які помічні науки (підручники!), 3) і як ся підготуватися до університета, 4) чи варто з практичних зглядів вчитися арабської мови, 5) цікаві, нерозв'язані питання»³⁰.

Внутрішні переживання щодо відправлення листа відомому історикowi відобразилися в його щоденнику: «Мав вже я лист вислати, коли довідуюся, що професор виїхав до Парижа, вернеться за місяць. Цілий місяць вичікування! Грушевський вернувся, посилаю кілька разів шліфований і переписуваний лист, прошу о відповідь *post restante*» (фр. – до запитання) під гаслом «*Origo*»... Ще пару днів нетерплячки, – відповідь надійшла»³¹.

У домашньому архіві Крип'якевича є поштова картка-відповідь Михайла Грушевського, яку одержав Іван Крип'якевич 23 травня 1903 р. Професор прихильно поставився до майбутнього абітурієнта. Він цікавився рівнем його підготовки: «Мусів би знати, що читали»³². Грушевський рекомендує простудіювати вітчизняні праці (Руську Історичну бібліотеку, історію літератури Огоновського, «Історію України-Руси») й зарубіжні праці (німецького історика античності Т.Момзена, німецького історика стародавнього світу Е.Мейера, французького історика Міньє). Також професор звернув увагу на недослідженість XVIII–XIX ст. Разом із тим Михайло Грушевський наголошує: «В кожному разі порозумівати ся лекше усно як письменно; без церемонії зголосить ся до мене чи в Тов[ариство] ім. Шевченка, чи дома, а я радо послужу»³³.

Довгоочікувана відповідь Грушевського дала надію юнаку, підтримала віру у власні сили та позначилася на організацію систематичності самоосвіти:

²⁷ Там само.

²⁸ Там само.

²⁹ Там само.

³⁰ Там само.

³¹ Там само.

³² Там само.

³³ Там само.

«Письмо професора заспокоїло мене; дещо з вказаних книжок я вже читав, інші можна було відложити на пізніше. Спокійніше і більш систематично вів я дальше свою самоосвітню працю...»³⁴.

Михайло Грушевський організував влітку 1904 р. курси українознавства. Там вперше перетнулися їх життєві шляхи. Грушевський принаймні десять років вів свого учня по щаблях історичної науки чимраз вище і вище: «історичні семінари, суворі, але справедливі...засідання історично-філософської секції НТШ з доповідями і повідомленнями... (ось де була та справжня «школа Грушевського»)»³⁵.

В університеті, викладаючи історію України, М.Грушевський починав її від найдавніших часів. Українська молодь вперше могла почути наукові лекції, на яких учений детально пояснював минуле рідної землі. Він звертав увагу на літописи арабські та перські джерела, знайомив слухачів із маловідомими документами, спростовував помилки та хибні погляди давніх істориків. Та найцінніше у лекціях Михайла Грушевського було те, що всі події він оцінював у контексті українського становища народу, намагався з'ясувати розвиток українського народу від найдавніших часів. М.Грушевський в «Автобіографії» описував свою працю у Львівському університеті так: «Окрім викладів і семінарських занять в університеті (до семінарських занять прив'язував я все особливу увагу, стараючи ся впровадити здібніших слухачів в самостійні наукові заняття), вів я приватні наукові заняття поза університетом з студентами – своїми слухачами й стороніми (роздавав книжки до реферування і оцінок, потім відчитувано ті реферати, які розбирано, а по справляння друковано котрі ліпші). Таким способом вправлялися охочіше до наукової роботи, переходячи від реферування в бібліографічному відділі Записок НТШ до самостійних оцінок, від дрібних праць до самостійних розвідок»³⁶.

І.Крип'якевич про вплив українського історика писав у своїх спогадах: «Особливого значення для мого розвитку як історика, мав М.Грушевський. Його лекції були не інтересні. Він давав багато фактів, серед яких загублювалося узагальнення. Він не любив синтезу – раз висловлював навіть: ми збираємо матеріали, а інші будуть робити висновки»³⁷. Однак надзвичайно цікавими, на погляд І.Крип'якевича, були «історичні справи», оскільки формального семінару М.Грушевському не дозволялось вести. «Історичні справи», на яких були присутні 20–30 студентів із різних курсів, відбувалися за такою схемою: спочатку студенти виступали зі своїми рефератами, потім ішло жваве обговорення, і в решті, на завершення Михайло Грушевський підводив підсумки. Іван Крип'якевич, характеризуючи семінари М.Грушевського, зазначав глибоку його ерудицію та неабиякий досвід дослідника. «Не знав я другої людини, яка мала б таке велике знання джерел...Він щедро давав студентам потрібні біографічні довідки.

³⁴ Там само.

³⁵ Дашкевич Я. Іван Крип'якевич – історик України // Крип'якевич І.П. Історія України. – Л., 1900. – 520 с.

³⁶ Приватний архів Івана Крип'якевича. – П.№318: Листи М.Грушевського до І.Крип'якевича: Фотокопії листів Ів. Крип'якевича до М.Грушевського; Грушевський М. Автобіографія. – Л., 1906. – 16 с.

³⁷ Приватний архів Івана Крип'якевича. – П.№323: Спогади (чотири зошити спогадів І.Крип'якевича).

Особливим було те, що він заохочував студентів публікувати свої роботи, матеріали і рецензії і давав їм місце в Записках Наукового Товариства»³⁸.

Відзначаючи М. Грушевського як прекрасного педагога, І. Крип'якевич писав про нього як ввічливого й доброзичливого учителя. Водночас Іван Петрович акцентував увагу на тому, що М.Грушевський досить вдало заохочував молодих студентів до праці, давав поради у важких питаннях, підтримував знеохочених. Іван Крип'якевич також згадував, що професор часто запрошував до свого помешкання студентів, де вони мали можливість користуватися його чудовою бібліотекою³⁹.

З ініціативи М.Грушевського навесні 1905 р. у Львові відновила свою роботу археографічна комісія НТШ⁴⁰. А вже влітку того ж року від її імені були організовані наукові експедиції (відрядження) до архівів та рукописних відділів бібліотек Москви, Петербурга, Кракова й Варшави. Щоб полегшити доступ до наукових фондів за кордоном, НТШ розробило спеціальні клопотання про надання дозволу працювати дослідникам в архівах⁴¹. Наукові відрядження створювали, таким чином, благодатний ґрунт для самостійної роботи, розвитку особистості науковця-історика. Така робота передбачала набуття самостійних навичок опрацювання історичних джерел. Про свою археографічну роботу І.Крип'якевич писав: «Грушевський організував наукові експедиції до позальвівських архівів. Мене вислав наперед до Кракова в 1907 р. Я виїхав малопідготовлений, бо навіть не орієнтувався добре, які там архіви, і щойно на місці мусив добувати досвід. Працював в архівах Академії наук, Ягелонського університету і Чарториських. Сидів витривало по 6 чи більше годин, скільки архів був відкритий; у Чарториських було дуже темно і треба було приходити дуже рано, щоб добути місце коло вікна»⁴².

Листування між М.Грушевським та І.Крип'якевичем зазначеного періоду свідчить про плідну співпрацю учня й учителя⁴³. Перші листи Івана Крип'якевича до Михайло Грушевського з 1906 і 1910 рр. висвітлюють початки археографічної роботи, його працю в бібліотеках і архівах Польщі, деталі збору матеріалів. Археографічні, музейні джерела, фонди бібліотек молодий учений переглядав, студіював, «винотував» – збирав усе нове. Він, як просив консультацій для організації своїх пошуків, так і сам радив де збирати «найважливіший» для української науки матеріал. Так, у листі від 28.10.1910 р. І.Крип'якевич звітує: «Переглянув я чотири бібліотеки: Красінських, Замойських, Пшездзєцьких й університетську та винотовува усі ukrainika, матеріалів є багато і досить різномірний»⁴⁴.

³⁸ Там само.

³⁹ Крип'якевич І. Михайло Грушевський: Життя і діяльність // Великий українець: Матеріали з життя та діяльності М.Грушевського / Упор., підгот. текстів та фотомат., ком., прим. А.П.Демиденка. – К., 1992. – 460 с.

⁴⁰ Гирич І. Організація М.С.Грушевським археографічної роботи у львівський період життя і діяльності (1894–1914 рр.) // Український історичний журнал. – 1997. – №1. – С.73.

⁴¹ Центральний державний історичний архів України, м. Львів (далі – ЦДІАЛ України). – Ф.309. – Оп.1. – Спр.42. – Арк.66; Спр.154. – Арк.9.

⁴² Крип'якевич І. Спогади (Автобіографія). – С.80–121.

⁴³ Центральний державний історичний архів України, м. Київ. – Ф.1235. – Оп.1. – Спр.573. – Арк.425–430.

⁴⁴ Приватний архів Івана Крип'якевича. – П.№318: Листи М.Грушевського до І.Крип'якевича: Фотокопії листів Ів. Крип'якевича до М.Грушевського; Крип'якевич Р. Михайло Грушевський та Іван Крип'якевич. – С.31–36.

Результатом такої роботи стала перша велика археографічна праця Івана Крип'якевича «Матеріали до історії української козаччини» (1908), що увійшла у 8-й том фундаментальної серії «Жерела до історії України-Руси». А також його докторська дисертація «Козаччина і Баторієві вольності», яку І.Крип'якевич захистив у листопаді 1911 р. і одержав ступінь доктора філософії з групи історичних наук⁴⁵. У 20–30-ті роки М.Грушевський залучає свого талановитого учня, уже зрілого вченого, до активної праці з ВУАН.

Як свідчать листи М.Грушевського до І.Крип'якевича⁴⁶, теплі дружні стосунки між ними, сповнені взаємоповаги й довіри, збереглися до самої смерті М.Грушевського. Виявом глибокої пошани і вдячності великому вчителю стала книга І.П.Крип'якевича «Михайло Грушевський. Життя й діяльність», що вийшла у 1935 р.⁴⁷

М.Грушевський завжди пишався такими учнями, які були основою його першої історичної школи. Недарма в березні 1906 р. в «Автобіографії» він писав про свої наукові заняття зі студентами, із жалем зауважуючи про несприятливі умови для цієї перспективної праці: «Хоч галицькі обставини зводили в значній мірі сю роботу до роботи Данайд, бо підховані молоді адепти історичної науки мусили потім іти в глуху провінцію, і часто якраз наукові надії, які вони подавали, служили мотивом для передержащих властей держати їх в чорнім тілі, все-таки з мого семінару і з тих *privatissima* повиходило чимало людей, які полишили деякий, з часом і досить значний слід в науковій роботі, а деякі роблять науково і далі, незважаючи на тяжкі обставини (ідучи в хронологічному порядку, були то: О.Терлецький, Д.Корінець, М.Кордуба, С.Томашівський, С.Рудницький, О.Целевич, Юр. Кміт, Зен. Кузеля, Ос. Чайківський, Вас. Герасимчук, Ол. Целевич, Голійчук, Ів. Джиджора, Ів. Кривецький, Ів. Крип'якевич та ін.)»⁴⁸. Зрештою, оцінюючи І.Крип'якевича як учня М.Грушевського з сьогодення, відомий історик Я.Дашкевич писав, що він був «найвидатнішим і найплодовитішим учнем найбільшого українського історика»⁴⁹.

З великою повагою ставився І.Крип'якевич до І.Франка, якого студентство високо цінило за його знання і прогресивний світогляд. Письменник часто був присутнім на «історичних вправах» М.Грушевського, тісно співпрацюючи зі студентами. Іван Франко навіть редагував роботу Івана Крип'якевича «Русини – властители у Львові в першій половині XVI ст.». Іван Петрович у своїх спогадах підкреслював толерантність та уважність Івана Франка до студентів. Коли одного разу молодий І.Крип'якевич зайшов до М.Грушевського, щоб показати переклад українською мовою малий підручник з методики історії Бергайма, то застав там І.Франка, які обговорювали революцію 1905 р. у Росії. Реакція М.Грушевського, на виконану роботу І.Крип'якевича була такою: «Тепер не час – бачите, що проходить в Росії». Франко поставився по-іншому: «І це знадобиться»⁵⁰.

⁴⁵ Архів НБУВ. – Спр.1а. – Оп.2-л. – Особова справа академіка АН УРСР Крип'якевича Івана Петровича. – 30 арк.

⁴⁶ Приватний архів Івана Крип'якевича. – П.№318: Листи М.Грушевського до І.Крип'якевича: Фотокопії листів Ів. Крип'якевича до М.Грушевського.

⁴⁷ Крип'якевич І. Михайло Грушевський: Життя і діяльність. – Л., 1935. – 63 с.

⁴⁸ Приватний архів Івана Крип'якевича. – П.№343: (II) Історія України – лекції III–VI.1940 рр.

⁴⁹ Дашкевич Я. Іван Крип'якевич – історик України. – С.4–18.

⁵⁰ Приватний архів Івана Крип'якевича. – П.№323: Спогади (чотири зошити спогадів І.Крип'якевича).

У той час, знайомлячись із західноєвропейською історіографією, І.Крип'якевич захоплювався методикою дослідження французького історика-позитивіста Габрієля Моно, який започаткував у Франції підготовку висококваліфікованих джерелознавців і архівістів та одночасно виступав за нейтральність історичної науки щодо політики. Іван Крип'якевич високо оцінював його узагальнюючі вказівки (і погляди), адресовані тогочасним історикам у нарисі з 1909 р. під назвою «Історія»⁵¹ і в багатьох відношеннях пішов дорогою класика французької історіографії, визнаючи три основні етапи досліджень: аналіз джерел, критика фактів і синтез.

Саме тоді Іван Крип'якевич формувався як історик-дослідник і тому слушно Ярослав Дашкевич зауважив: «Працюючи над своїм теоретичним рівнем, Крип'якевич намагався приєднати позитивізм – з його підвищеною увагою до джерел – до історіографічного напрямку, відомого під назвою культурна історія (засновник німецький історик Карл Лампрехт, який підносив історію до рівня точних наук, вважав, що застосування порівняльної історії допоможе виявити історично-психологічні закономірності)»⁵².

Утвердження поглядів у І.П.Крип'якевича як історика в умовах школи М.С.Грушевського та знайомства з новою західноєвропейською історіографією завершилося на початку 1910-х рр., тобто, коли йому було близько 25 років. У 1910 р. він писав: «Не вистачає обмежуватися розслідуванням зверхніх форм життя; не можна захоплюватися тільки деякими подіями, що знаходять відзвук в нашій серці; не вільно хвалити, ні критикувати, любити і ненавидіти; треба зрозуміти минавшину»⁵³. Іван Крип'якевич наголошував, що знання минулих віків дає можливість зрозуміти краще сьогодення, оскільки теперішність має своє коріння в минулому. Знання історії дає можливість відповісти на питання: «Хто ми?»

Характеризуючи систему навчання в університеті, І.Крип'якевич наголошував на те, що під час навчання недостатньо було загальних курсів, а більше було лекцій на вузькі теми. Така система мала, можливо, негативну сторону, однак, все ж таки допомагала досліджувати вузькі теми.

Водночас формуються громадсько-політичні погляди Івана Крип'якевича під впливом таких знакових подій у Галичині, як «сецесія студентства» (демонстративний масовий вихід українських студентів з університету на знак протесту проти колонізації в 1902 р. і перехід до західних університетів), діяльність студентського товариства «Академічна громада». Не випадково І.Крип'якевич занотовує у своєму щоденнику такі враження: «Я, як молодий студент в 1904 р. зустрів серед студентства розбурхану гарячу атмосферу, яка сильно діяла на молодих людей»⁵⁴. Іван Крип'якевич натхненно працює в студентському об'єднанні «Академічна громада», де організував «Просвітній кружок», основним завданням якого була просвітня робота на селі, і водночас стає членом товариства «Просвіта».

⁵¹ Крип'якевич І. [Рец.] Моно Г. Метод в історії // Молода Україна (Львів). – 1910. – Ч.2. – С.78.

⁵² Дашкевич Я. Іван Крип'якевич – історик України. – С.4–18.

⁵³ Крип'якевич І. Історія України // Молода Україна. – 1910. – Ч.3. – С.96–97.

⁵⁴ Приватний архів Івана Крип'якевича. – П.№323: Спогади (чотири зошити спогадів І.Крип'якевича).

Якими складними були обставини формування світоглядних переконань молодого І.Крип'якевича показують події у Львові 1906–1907 рр. Важливим джерелом відтворення тих подій є матеріали архіву Івана Крип'якевича (папка № 324), де знаходяться аркуші спогадів про університет 1905–1906 рр. («Буча 1. III. 1906»). Матеріали свідчать, що в кінці жовтня 1905 р. серед українських студентів була створена «Організація для університетських справ» (74 чол.), основною метою якої був – захист прав української молоді. Щомісяця студенти проводили засідання, на яких обговорювали різні питання, що стосувалися студентського життя та вносили добровільні внески по 20 сотиків. Слід зазначити, що секретарем організації було обрано І.Крип'якевича. Так, на засіданні українського студентства 25 лютого 1906 р. обговорювалося питання «Становище української академічної молоді супроти енуціяції (заборони – *Н. К.*) ректора щодо уживання української мови в зносинах з університетськими властями»⁵⁵. Зібрання відбулося в студентському приміщенні «Академічної громади». Член організації громади Гарасимів у своєму виступі наголосив, що студентство має право вживати українську мову в університеті, і закликав усіх до демонстрації з метою захисту своїх прав. Після довгих та гострих дискусій серед студентства («бучі не треба робити, бо се вплине некорисно на справу виборчої реформи»; «загострить національну справу»; «вислідом бучі буде депресія серед молоді»; «зачекати до заяви сенату, але самим не починати бучі»; «стягнути студентів з провінції»; «вибирати постійну терористичну команду, перший ряд наступаючих нехай кидає пісок: бити шибки»; «час на університетську боротьбу невідповідний, всі зайняті виборчою реформою»; «хвиля не відповідна: університету треба домогатися парламентською дорогою», тощо) було вирішено виступити на захист своїх прав. Однак суперечки точилися також і щодо способів боротьби. І.Крип'якевич занотовує у протоколі: «Вахнянин радить взяти пісок, препарований із сіллю і паприкою; Головка протестує проти яєць; Бажалук дораджує купити бензину...»⁵⁶.

Особливо гостро постало питання щодо вживання української мови та права збиратися в приміщенні університету на початку 1907 р. 22 січня засідання «Академічної громади» постановило негайно розпочати акцію протесту. 23 січня 1907 р. студенти, в тому числі й Іван Крип'якевич, спровоковані секретарем університету Алоїзем Віняжем, побили його і влаштували в університеті заколот: захопили перший поверх, де звели п'ять барикад, знищили 20 портретів ректорів університету, пошкодили великий зал засідань, побили вікна, б'юсти та портрети цісарів і польських діячів. Із вікна першого поверху університету було вивішено український жовто-блакитний прапор. Однак невдовзі була викликана поліція, яка затримала біля сотні студентів. Щоправда, після складання протоколу вони були звільнені. Але 1 лютого було проведено повторні арешти учасників подій 23 січня 1907 р. за вказівкою намісника графа А.Потоцького. Справу було передано в суд. Бунтарів ув'язнили, в тому числі й Івана Крип'якевича. Їх було звинувачено у порушенні громадського спокою (хоча

⁵⁵ Приватний архів Івана Крип'якевича. – П.№323: Спогади (чотири зошити спогадів І.Крип'якевича).

⁵⁶ Там само.

спочатку їм інкримінували тероризм)⁵⁷. В архіві вченого зберігається повідомлення про початок слідства проти нього, в якому зазначалося: «Повідомляє ся Вас, що вдорожене против Вас слідство вступне о злочин з п. 76.85а.87.132.153. 155а а.д.е.к. задля подій на тут. університеті в дні 23 січня с.р. зістаєго заставновлено. Рівночасно звертає ся Вам зложений в Суді індекс університетський (взглядно карту легітимаційну)»⁵⁸.

Студенти, які залишилися на волі, скликали віче, на якому прийняли резолюцію, в якій зазначали, що ані терор, ані тюрма не відвернуть їх від боротьби за власний Храм Науки. Заарештовані оголосили голодування, як протест проти ув'язнення, котре тривало чотири доби. У своїх спогадах Іван Крип'якевич писав: «Я особисто переносив її (голодівку) без труду, але деякі товариші діставали корчів і одного чи двох взяли до в'язничного шпиталю»⁵⁹. Такі події на той час у Західній Європі викликали великий резонанс. Преса звинувачувала австрійський уряд і самоврядування в Галичині. Наляканий активними діями студентів, уряд розпорядився негайно звільнити студентів. Така акція активізувала студентство, зміцнила радикальний і навіть революційний рух.

Однак І.Крип'якевич стояв близько до поміркованого студентства і всю свою енергію спрямував на просвітницьку роботу, яка була пов'язана з його співпрацею з «Просвітою». Упродовж навчання Іван Крип'якевич бере активну участь у студентських диспутах, зборах товариства «Просвіта», проголошуючи на них яскраві промови. Навіть, перебуваючи в Москві під час роботи в архівах, І.Крип'якевич, який був запрошений на збори членів Товариства слов'янської культури, не був пасивним слухачем, а вміло вів дискусію, обговорював питання щодо позиції москвофілів. Його промова нікого не залишила байдужим. В архіві Івана Крип'якевича зберігається вирізка з газети зі статтею (назва невідома), в якій зазначається: «... Се слово (виступ І.Крип'якевича – *Н.К.*) було дуже цікаве для слухачів, бо воно виходило з вуст представника того народу, проти котрого йдуть москвофіли в Галичині, ще більше цікава промова була тому, що її виголошено чистою українською мовою, людиною, котра не вміє навіть говорити по великоруськи». Безумовно, в обговоренні були і закиди галичанам про ворожі відносини українців до російської культури. Однак автор статті підкреслив, що «бесідник заявив, що в дійсності ворожнечі нема, він упевнив слухачів, що зносини між великоросами і українцями можуть бути тільки в тому разі, коли Росія признаватиме українців нацією за цілком самостійну незалежну од якої б то не було іншої нації. Довгі, гучні оплески всеї аудиторії були на сю промову»⁶⁰.

У 1913 р. відбуваються зміни в особистому житті Івана Крип'якевича – він одружується з учителькою Марією Сидорович. Їх пов'язують міцна любов, спільна праця, педагогіка, про що свідчить їх родинне листування⁶¹. Однодумцем і сподвижником їх родини була Савина Сидорович, сестра Марії, відомий педагог. Пізніше

⁵⁷ Бійка на університеті // Громадський голос. – 1907. – Ч.17; Ми є! Ми тут! // Гайдамаки. – 1907. – Ч.218; Процес наших студентів // Діло. – 1907. – Ч.189.

⁵⁸ Приватний архів Івана Крип'якевича. – П.146: Боротьба за український університет 1904–1908.

⁵⁹ Там само.

⁶⁰ Там само. – П.№324: 2.Аркуші спогадів про університет 1905–06.

⁶¹ ЦДАЛ України. – Ф.357. – Оп.1. – Спр.48. – 51 арк.

вона візьме активну участь у розбудові українського шкільництва на Волині під час Першої світової війни та в Комітеті охорони військових могил (1921–1922 рр.)⁶².

Значний вплив на формування особистості І.Крип'якевича мало студентське оточення. Згадуючи своїх друзів, І.Крип'якевич писав: «Найбільший вплив на мене мав Осип Назарук, який приїхав до Львова з Відня. Знав німецьку літературу, цікаво писав статті, особливо уміло і популярно про державу», Бачинський Богдан, вчився у Відні, глибоко розумів середньовіччя і мені допомагав оформлювати перші історичні ідеї»⁶³. У своїх спогадах про особи Іван Крип'якевич згадує Василя Панейка, який «відзначався незвичайною інтелігентною культурою і широким знанням. Серед моїх знайомих (журналістів, письменників, науковців) я його ставлю на першому місці»⁶⁴. Теплі стосунки він підтримував із М.Кордубою, про що свідчить їх листування та матеріали домашнього архіву⁶⁵.

У стінах університету І.Крип'якевич подружився з Іваном Кревецьким, які разом відвідували курси лекцій професора й особливо захоплено працювали в його історичному семінарі, займалися активно суспільно-культурною працею в «Академічній громаді»⁶⁶. Друзі завжди обмінювалися своїми науковими задумами й остаточно визначилися як історики-державники. Іван Крип'якевич з повагою ставився до Івана Кревецького як науковця, у своїх публікаціях завжди відносив його до числа фундаторів державницької школи поруч із В.Липинським і С.Томашівським⁶⁷.

У другій половині 20-х і в 30-ті рр. Іван Крип'якевич відходить від політичного життя, їхні взаємини дещо послаблюються. Однак добру пам'ять про колишнього однодумця І. Крип'якевич зберіг, тепло висловлювався про нього у своїх спогадах, високо оцінюючи редагований І.Кревецьким популярно-історичний місячник «Стара Україна»⁶⁸.

І.Крип'якевич підтримував досить тісні стосунки з іншим учнем М.Грушевського С.Томашівським. Про це свідчить його листування з ним, що велося з 1922 по 1924 і з 1929–1930 рр. у період берлінського та краківського його життя. З 1925 по 1928 рр., під час перебування Степана Томашівського у Львові, учені часто зустрічалися. І.Крип'якевич співпрацював з організованим С.Томашівським двотижневиком «Політика», брав разом із ним участь у політичному житті, особливо на початках західноукраїнського консервативного руху та формування його ідеології. Зміст листів свідчить про активну громадську і наукову діяльність обох українських учених у міжвоєнний період⁶⁹.

⁶² ЦДІАЛ України. – Ф.357. – Оп.1. – Спр.38. – 11 арк.

⁶³ Приватний архів Івана Крип'якевича. – П.№323: Спогади (чотири зошити спогадів І.Крип'якевича).

⁶⁴ Там само. – П.№287: Спогади про особи 1962: Плани видавництва 1941.

⁶⁵ Там само. – П.№158: Історики України (списки, матеріали); ЦДІАЛ України. – Ф.357. – Оп.1. – Спр.24. – 11 арк.

⁶⁶ *Винар Л.І.* Крип'якевич як дослідник української сфрагістики // *Український історик.* – 1971. – №3/4. – С.139–147; *Пришляк В.* Студентські роки Івана Джиджори // *На службі Кіло.* Зб. наук. праць на пошану Любомира Винара з нагоди 50-ліття його наукової діяльності. – К.; Нью-Йорк; Торонто; Париж; Л., 2000. – С.384.

⁶⁷ *Дашкевич Я.* Іван Крип'якевич – історик консервативно-державницької школи // *Воля і Батьківщина.* – 2000. – №1. – С.52–53.

⁶⁸ *Крип'якевич І.* Огляд української історіографії в 1924 році // *Новий час* (Львів – Луцьк). – 1925. – Ч.1. – 7 січня. – С.24.

⁶⁹ ЦДІАЛ України. – Ф.368. – Спр.174. – 118 арк.

Однак, з переходом Галичини під контроль Польщі, І.Крип'якевич припиняє займатися політикою й обмежується науковою та освітньою працею. У листі від 10 січня 1923 р. до Степана Томашівського Іван Крип'якевич пише: «В так званій політиці переживаємо внутрішню кризу, – дивлюся на неї з тривогою, бо трудно відгадати, чи з неї вийде щось ліпше, як було дотепер. Я якийсь час був при політично-організаційній роботі, тепер разом з гуртком співтоваришів уступили з цієї безплідної «політики» і вертаємося до культурної праці. Велику рацію Ви мали, як говорили, що потрібний тепер момент деякої політичної пасивності, щоби взятися до творення культурних цінностей, – до цього ми й вертаємося...»⁷⁰. Знаком поваги і теплоти дружніх відносин став некролог, опублікований Іваном Крип'якевичем у ЗНТШ у 1931 р.⁷¹

В'ячеслав Липинський – знакова, визначальна постать у житті Івана Крип'якевича. Визначальна у розумінні кристалізації його консервативного світогляду та державницького підходу у трактуванні подій української історії. Незважаючи на те, що І.Крип'якевич був найвидатнішим учнем М.Грушевського, високо цінував учителя, а все ж пішов цілком своїм шляхом, а точніше – вслід за В'ячеславом Липинським.

Іван Крип'якевич як учений, цінував багатогранну діяльність свого великого вчителя. Але дослідник скрупульозно працював над джерелами, прискіплював перевіряв романтичні версії про історію княжої доби чи періодів козацького державотворення. Вже у 1917–1920 рр. Іван Крип'якевич вміщує в «Свободі» та Записках Наукового Товариства ім. Шевченка окремі статті з історії української державності в різні періоди, а з 1925-го починає друкувати в ЗНТШ ґрунтовні «Студії над державою Б.Хмельницького», «послугуючись при цьому й дослідженнями В'ячеслава Липинського»⁷². Так само і сам Липинський, як зазначає дослідник Петро Шкраб'юк, «посилається у своїх пошуках на дослідження І.Крип'якевича»⁷³. Саме як взаєморозуміння, взаємодоповнення, так варто відзначити характер історичних досліджень Липинського і Крип'якевича, що яскраво проявилися в дослідницьких публікаціях та рецензіях⁷⁴.

І.Крип'якевич і В.Липинський познайомились, як зазначав у своїх спогадах Іван Петрович, «перед 1914 р. у Львові». Свої враження він занотував в своєму щоденнику так: «Це була високультурна людина, європеець»⁷⁵. Свою повагу до нього І.Крип'якевич зазначив і в Записках Наукового товариства імені Шевченка (1931 р.)⁷⁶. У домашньому архіві зберігаються 3 листи В'ячеслава

⁷⁰ Там само.

⁷¹ *Крип'якевич І.* Степан Томашівський: Некролог // Записки Наукового товариства імені Шевченка (далі – ЗНТШ). – 1931. – Т.151. – С.226–227.

⁷² Білас Л. В'ячеслав Липинський – історик // Матеріали міжнародної наукової конференції «В'ячеслав Липинський: Історико-політологічна спадщина і сучасна Україна». – К.: Філадельфія, 1994. – С.284, С.31; *Крип'якевич І.* Хмельниччина в новім освітленні // Діло. – 1914. – Ч.26. – С.1–2.

⁷³ Шкраб'юк П. Учень Грушевського в школі Липинського // Україна: Культурна спадщина, національна свідомість, державність. – Вип.8. – Л., 2001. – С.902.

⁷⁴ *Крип'якевич І.* [Рец.] В.Липинський. Історичні студії та монографії. Київ; Відень, 1920, т.3 (Україна на переломі 1657–1659) // Літературно-науковий вісник. – 1922. – №1. – С.84–86; *Його ж.* Нові напрями в українській історіографії (З нагоди «Огляду української історіографії» проф. Д.Дорошенка, Прага, 1923) // Діло. – 1924. – Ч.93. – 27 квітня.

⁷⁵ Приватний архів Івана Крип'якевича. – П.№287: Спогади про особи 1962: Плани видавництва 1941.

⁷⁶ *Крип'якевич І.* В'ячеслав Липинський // ЗНТШ. – Л., 1931. – Т.151. – С.230–231.

Липинського до Івана Крип'якевича⁷⁷. Їх зміст відзначається взаємною глибокою пошаною, повним взаєморозумінням і довірою. Науковці діляться своїми поглядами, доробками, переживаннями. «...Сердечно дякую Вам, що схотіли ласкаво поділитися зі мною своїми думками. Знаєте, що для мене особисто Ви завжди були «нашим» і чи належите Ви формально до організації чи ні – для мене це ролі не грає, бо я Вас знаю...», – писав В.Липинський до І.Крип'якевича. Або, «Прошу пам'ятати, що кожний лист Ваш буде для мене не тільки приємністю і радістю, яку нам – емігрантам дає контакт з Вами, але й дійною порадою і вказівкою, за які я і всі ми будемо Вам завжди вдячні»⁷⁸.

Досить вдало схарактеризував сучасний дослідник Петро Шкраб'юк вплив двох знакових постатей М.Грушевського та В.Липинського на І.Крип'якевича. Він писав, що «М.Грушевський відіграв значну роль у становленні його як ученого-історика, а в «школі Липинського» він остаточно сформувався як історик-державник»⁷⁹.

Таким чином, на формування світоглядних переконань та орієнтирів, вибір життєвого і творчого шляху Івана Петровича Крип'якевича вплинули такі чинники: виховання у високоінтелігентній родині, яка прищепила йому людяність, порядність, працездатність і почуття обов'язку; прояви полонізації в освітніх закладах Галичини та зростання національної самосвідомості серед української молоді; піднесення громадсько-політичного, культурно-просвітницького руху на початку ХХ ст. і студентське оточення; знайомство з Науковим товариством імені Шевченка та Михайлом Грушевським.

⁷⁷ Приватний архів Івана Крип'якевича. – П.№311: В) Листування 1915–1935 (чотири зв'язки з листами до І.Крип'якевича) П. Листування: К–Н: В.Липинський (1922; 1925); П.№312: В) Листування істориків: Добірка листів 1910–1950-ті рр.: В.Липинський (1927).

⁷⁸ Там само.

⁷⁹ Шкраб'юк П. Учень Грушевського в школі Липинського. – С.902.

Based on new archival and private sources author researches Ivan Krypiakevych formative years, his formation as a human and a scientist. The family upbringing influence, his gymnasium life and student environment during studying in the L'viv University are lightening up. Main attention is paid to becoming of I.Krypiakevych as the historian.

